

Geopolitisk analys i den finansiella sektorn

FSPOS AG Analys

1	INLEDNING	3
1.1	SYFTE OCH AVGRÄNSNING	3
1.2	METOD OCH LÄSANVISNING	4
2	GEOPOLITIK - VAD ÄR DET?	4
3	GEOPOLITISK ANALYS	5
3.1	GEOPOLITISKA RISKER	6
3.2	PÅVERKAN PÅ DEN FINANSIELLA SEKTORN	10
3.2.1	MARKNADSPÅVERKAN	10
3.2.2	OPERATIONELL PÅVERKAN	12
4	GEOPOLITISK ANALYS I FINANSIELL SEKTOR IDAG	16
4.1	HUR DEN FINANSIELLA SEKTORN SER PÅ BEGREPPET GEOPOLITIK	16
4.2	HUR GEOPOLITISK ANALYS GENOMFÖRS I DEN FINANSIELLA SEKTORN	17
4.2.1	ANALYSPERSPEKTIV	18
4.2.2	GEOPOLITISKA RISKER OCH ANALYSOBJEKT	18
4.2.3	PÅVERKAN PÅ DEN FINANSIELLA SEKTORN	18
4.2.4	VÄRDE FÖR SEKTORN ELLER ORGANISATIONEN	19
4.2.5	UTMANINGAR MED ATT GENOMFÖRA GEOPOLITISK ANALYS	19
5	NÅGRA UTGÅNGSPUNKTER FÖR EN GEOPOLITISK ANALYS	20
6	AVSLUTANDE REFLEKTIONER	21
7	REFERENSER	22

1 Inledning

"I den geopolitiska världen måste vi förstå att det inte bara är frågan om vapen, missiler och trupper, utan det är också en fråga om näringslivet. Näringslivets roll i säkerheten är viktig. Om jag skulle vara en företagsledare så skulle jag säkert se till att jag hade en så kallad "Chief Geopolitical Officer" för man måste ju förstå det som sker. Vi lever inte mera i den fria marknadsvärlden som vi trodde vi skulle leva i efter kalla kriget."

– Finlands president Alexander Stubb vid statsbesöket i Sverige, april 2024.¹

Presidenten sammanfattar det som kommuniceras närmast dagligen i olika kanaler, nämligen att omvärldsläget är försämrat och detta har bäring på Sverige, vårt näringsliv och den finansiella sektorn. Den så kallade "geopolitiska världen" som Alexander Stubb hänvisar till är en värld av ökad turbulens och med fler konfliktytor. I World Economic Forums senaste undersökning Global Risk Perception Survey anser två tredjedelar av de tillfrågade att de kommande tio åren kommer vara stormiga och volatila samt att geopolitik tillsammans med ny teknik kommer driva spänningar.² Det finns således ett intresse av att bättre kunna navigera landskapet för att minska risker och öka resiliens. Om arbetet innefattar att ha en "Chief Geopolitical Officer" kommer lämnas obesvarat inom ramen för denna PM, men att geopolitik är något aktuellt, omdiskuterat och av intresse inom den finansiella sektorn går att fastslå. Det bekräftar också andra enkäter som visar att geopolitik återfinns allt högre på olika VD:ars agendor.³

Geopolitik som begrepp är numera flitigt använt, men det är inte alltid självklart vad som avses och det kan dessutom skilja sig mellan olika användare av begreppet. Om man vill arbeta med geopolitik och geopolitisk analys är det viktigt att veta vad som avses när begreppen används. Det är också av intresse att förstå hur andra arbetar med frågorna i dagsläget, vilket värde sådant arbete kan tillföra organisationen och hur en aktör som i dagsläget inte arbetar med frågan kan komma i gång. Denna PM lyfter flera av dessa områden för att ge läsaren en fördjupad förståelse för begreppet och därmed en ökad förmåga att navigera vår nya "geopolitiska värld."

1.1 Syfte och avgränsning

Syftet med denna PM är att beskriva vad geopolitik och geopolitisk analys kan vara och varför det är av intresse för finansiella aktörer. Det senare görs genom att exemplifiera vilken påverkan som geopolitik kan ha på den egna verksamheten och på den finansiella sektorn som helhet.

Promemorian syftar inte till att fastslå att sektorns aktörer ska arbeta med geopolitisk analys. Däremot avser promemorian att, genom ökad förståelse och vissa utgångspunkter, underlätta för intresserade aktörer att påbörja eller fördjupa sitt arbete inom ämnet.

¹ Citat hämtat och något formaliserat från presskonferensen den 22 april 2024. Regeringen (2024), Statsminister Ulf Kristersson tar emot Finlands president Alexander Stubb, <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2024/04/statsminister-ulf-kristersson-tar-emot-finlands-president-alexander-stubb/>, hämtad 2024-04-29.

² World Economic Forum (2024), The Global Risks Report 2024, https://www.weforum.org/docs/NEF_The_Global_Risks_Report_2024.pdf, hämtad 2024-02-13.

³ Grant, Haider och Mieszala (2022), How to build geopolitical resilience amid a fragmenting global order, <https://www.mckinsey.com/capabilities/risk-and-resilience/our-insights/how-to-build-geopolitical-resilience-amid-a-fragmenting-global-order>, hämtad 2024-02-13.

1.2 Metod och läsanvisning

Följande PM har utarbetats genom en kombination av metoder;

- litteraturstudie
- enkät
- intervjuer
- referensgrupps- och arbetsgruppsmöten

Promemorians innehåll har vid ett par tillfällen diskuterats i en referensgrupp och inom FSPOS arbetsgrupp Analys. Gruppens deltagare består av personer verksamma i den finansiella sektorn med bakgrund inom bank, försäkring, infrastruktur och myndighet.

Kapitel 2 och 3, om begreppet geopolitik och geopolitisk analys, baseras på en litteraturstudie som omfattar aktuella artiklar, rapporter och analyser. Kapitel 4 beskriver hur vissa aktörer i sektorn arbetar med geopolitik, vilket undersökts genom en enkät och intervjuer. Enkäten har distribuerats genom FSPOS kontaktnät och branschorganisationer för att uppnå så god representation av sektorn som möjligt. Kapitel 5, rörande utgångspunkter för en geopolitisk analys, har sammanställts utifrån intervjuer inom sektorn och kompletterats med två intervjuer från experter utanför sektorn. Respondenter identifierades dels genom att intresse kunde signaleras i enkäten, dels genom att referensgruppen gavs möjligheten att ge förslag.

2 Geopolitik – vad är det?

Begreppet "geopolitik" myntades av svensken Rudolf Kjellén i början av 1900-talet och har sedan dess blivit mer populärt.⁴ Nackdelen med dess ökade popularitet är att begreppet används med olika innebörd i olika sammanhang. Detta avsnitt beskriver några synsätt och förtydligar vad som avses när begreppet geopolitik används i denna promemoria.

Enligt SAOL är geopolitik "*förhållandet att ett lands historia och politik anses styras av dess geografiska förutsättningar.*"⁵ Denna definition riskerar dock att ge en för snäv beskrivning av vad som avses när geopolitik diskuteras mer allmänt men sammanfattar dock väl att geopolitik inte är ett politikområde. En vidare definition är att geopolitik är studier av "*inflenser från faktorer som geografi, ekonomi, demografi på politik och särskilt avseende utrikespolitik av en stat.*"⁶ Denna definition har en tydligare internationell dimension och beskriver att de primära aktörerna är stater. Utöver den internationella kopplingen och vad citatet i inledningen också tar fasta på, är att begreppet har en konnotation av spänning, kamp eller konflikt mellan olika staters nationella eller strategiska intressen.

Följande definition beskriver konkreta element som geopolitiken kan innefatta, nämligen: "*handelsrelationer, säkerhetssamarbeten, allianser, multinationella [...] initiativ, leveranskedjor och territoriala dispyter.*"⁷ Det kan därefter ytterligare konkretiseras genom potentiella risker som ovan nämnda element kan medföra, exempelvis: "*sanktioner eller själv-sanktionering, regleringar, handelskris och protektionism, förändringar i leveranskedjor och global ekonomisk/finansiell volatilitet.*"

⁴ Britannica (2024), Geopolitics, <https://www.britannica.com/topic/geopolitics>, hämtad 2024-02-14.

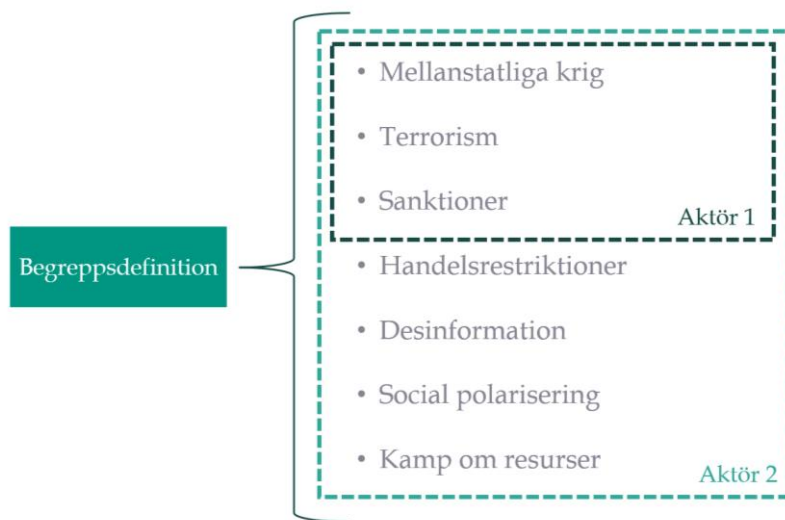
⁵ SAOL (2015), Geopolitik, <https://svenska.se/saol/?sok=geopolitik&pz=4>, hämtad 2024-02-14.

⁶ Merriam-Webster (u.å.), Geopolitics, <https://www.merriam-webster.com/dictionary/geopolitics>, hämtad 2024-02-14. Författarnas översättning.

⁷ S&P Global (u.å). Top geopolitical risks of 2024, <https://www.spglobal.com/en/enterprise/geopolitical-risk/#:~:text=Geopolitical%20risk%20definition,supply%20chains%20and%20territorial%20disputes>, hämtad 2024-02-14. Författarnas översättning.

Geopolitik kan således ta sig olika uttryck, som till exempel genom politiska, ekonomiska, regulatoriska eller säkerhetsmässiga dimensioner.⁸

Trots en liknande syn på dess definition märks det i genomförda intervjuer och i litteraturen en skillnad i vad olika aktörer väljer att inrymma i begreppet. Tydligt är dock att geopolitik inte ställs som likvärdigt internationella relationer eller utrikespolitik i allmänhet, utan medför en viss form av sållning. Hur omfattande denna sållning är – från att enbart beröra risken för mellanstatliga krig till att räkna in alla former av mellanstatliga spänningar – kan förklara skillnaden i användningen av begreppet, trots liknande definitioner, illustrerat i Figur 1 nedan.

Figur 1. Illustration av definition och innebörd av geopolitik, där aktör 1 har en snävare förståelse av vad definitionen inrymmer än aktör 2.

Ovanstående begreppsdiskussion utgör en grund för hur geopolitik ska förstås i denna promemoria. Målsättningen är inte att framföra ytterligare en definition till mängden, utan att skapa en djupare och gemensam förståelse inför kommande delar av denna PM. I bredare termer rör det sig alltså om en yttre påverkan av exempelvis geografi, politik eller ekonomi på en aktör, som ofta (men inte nödvändigtvis) utgör någon form av utmaning. Aktörerna är traditionellt nationer, men kan indirekt omfatta den finansiella sektorn i stort eller enskilda organisationer inom den. Den finansiella sektorn eller enskilda organisationer är alltså inte "spelare" likt en stat, snarare navigerar de trender, händelser och utvecklingen i den nationella och internationella kontexten.

Detta innebär att samtliga av promemorians målgrupp kanske inte anser att alla risker som nämns ingår i begreppet geopolitik. Det är ett medvetet val av författarna att ha ett pragmatiskt förhållningssätt till begreppet, för att innehållet ska vara relevant i så stor del av sektorn som möjligt.

3 Geopolitisk analys

Utifrån ovanstående begreppsbeskrivning blir geopolitisk analys därför analysen av hur utvecklingen eller risken för till exempel sanktioner, regionala kriser eller ökad volatilitet på marknader påverkar organisationens aktiviteter eller intressen, nationellt och, om relevant,

⁸ *Ibid.*

internationellt. Framför allt sker en bevakning av interaktionen mellan olika stater som riskerar att leda till spänningar eller konfrontationer.⁹ Geopolitisk analys kan beskrivas som ett *"kritiskt verktyg för organisationer att förstå och hantera de risker som det medför att vara verksam i en globaliserad värld"*.¹⁰ Det vill säga i en värld där interaktioner mellan stater medför risk för spänningar som har bäring på organisationens verksamhet och intressen.

Omfattningen av denna analys skiljer sig mellan olika organisationer baserat på vad de har för verksamhet, intressen, resurser samt, enligt tidigare, vad de väger in i begreppet geopolitik. Exempelvis kan en aktör använda sig av scenarier med kopplade åtgärder, framtagning av indikatorer för att kunna bedöma utvecklingen av olika händelser och analyser över hur potentiella utfall riskerar att förstärka varandra.¹¹ Liknande analyser görs möjligen redan i organisationer som inte i dagsläget arbetar dedikerat med geopolitisk analys. Detta kapitel avser fördjupa sig inom detta samt ämnar skapa en överblick över hur arbetet ser ut i sektorn.

3.1 Geopolitiska risker

I rapporteringen om geopolitiska risker finns det olika sätt att beskriva den generella utvecklingen. Vissa rapporter skildrar mer övergripande trender, medan andra fokuserar på specifika risker. Detta avsnitt börjar med att presentera några övergripande trender inom geopolitiken innan innehållet rör sig mot specifika risker som dessa kan innebära.

I rapporten *"2024 Geostrategic Outlook"* presenteras två geopolitiska trender som kan komma att driva utvecklingen under året; multipolaritet och riskmitigering. Multipolaritet kan förenklat beskrivas som att flera aktiva aktörer på världsscenen har inflytande och kan forma agendan. Multipolaritet riskerar att driva spänningar, eller förvärra rådande kriser, eftersom det blir fler aktörer som måste koordineras för att minska risken för konflikter.¹² Detta kan sättas i kontrast mot hegemoni när en stat, eller en så kallad supermakt, dominerar världssagendan, eller en världssordning som har två poler, när två supermakter dominerar världen.¹³

Riskmitigering innebär att stater aktivt försöker minska exponeringar eller beroenden genom att koppla samman säkerhetspolitiska intressen med den ekonomiska politiken. Det kan innebära åtgärder som säkerhetsställer inhemsk produktion av strategiskt viktiga varor och komponenter för att värna försörjningsberedskap. Protektionism, nationella subventioner och samarbeten i olika former av ekonomiska "block" riskerar dock att fragmentera den globala ekonomin.¹⁴

Samma rapport listar geopolitiska dimensioner av artificiell intelligens (AI), inhemska problem i USA och Kina, prioritering kring inhemsk ekonomisk säkerhet, geopolitisk påverkan på haven, kamp om råvaror samt splittringar kring gröna investeringar och agendor som bland de främsta,

⁹ Ibid.

¹⁰ Ibid. Författarnas översättning.

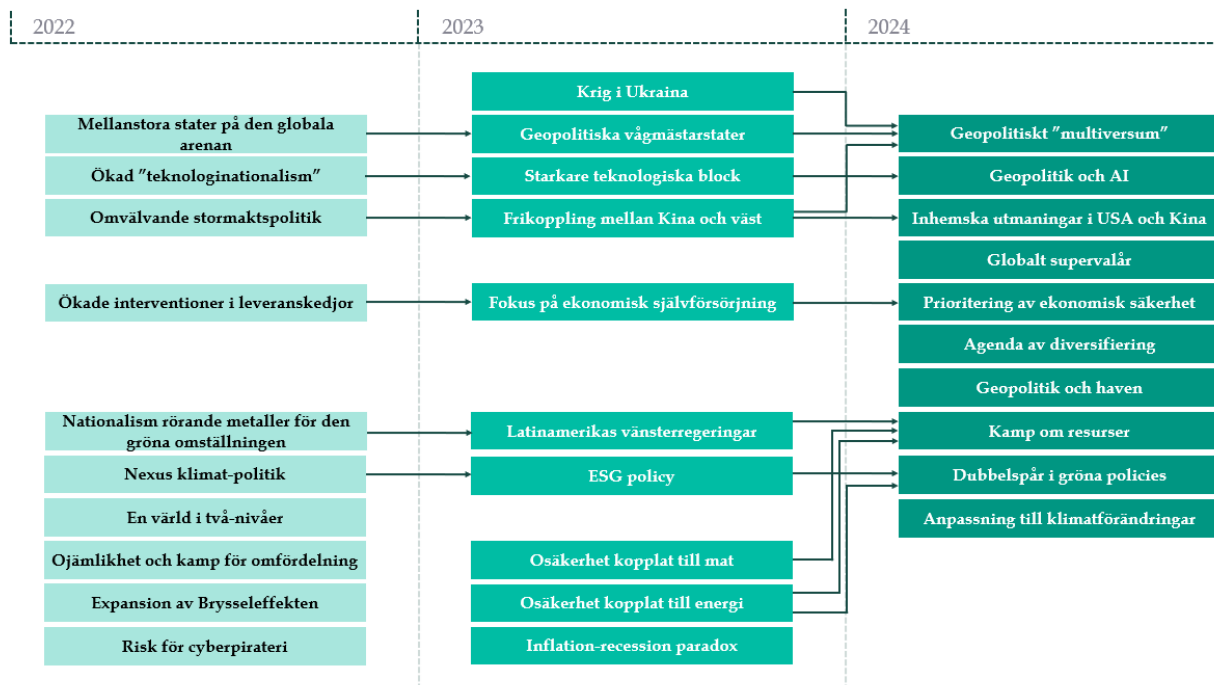
¹¹ World Economic Forum (2023), *The Global Risks Report 2023*, https://www3.weforum.org/docs/NEF_Global_Risks_Report_2023.pdf, hämtad 2024-02-14.

¹² EY (2023), *2024 Geostrategic Outlook – How to thrive amid ongoing geopolitical complexity*.

¹³ Belysande (och traditionella) exempel på hegemoni respektive på en värld med två poler är USA efter Sovjetunionens fall, och kalla kriget med USA (väst) och Sovjetunionen (öst). Dessa är illustrativa och förenklade exempel. PM tar dock ingen ställning i frågan huruvida hegemoni eller block är att föredra framför multipolaritet.

¹⁴ EY (2023), *2024 Geostrategic Outlook – How to thrive amid ongoing geopolitical complexity*.

mer specifika, geopolitiska riskerna under 2024. Figur 2 åskådliggör hur olika geopolitiska risker beskrivs kunna utvecklas över tid samt hur de relaterar till varandra.¹⁵

Figur 2. Utveckling av geopolitiska faktorer. Källa EY. Författarnas översättning.¹⁶

En annan tongivande rapport på området är den i inledningen nämnda World Economic Forums (WEF) årliga "Global Risk Report" med tillhörande enkät. I enkäten ombeds deltagarna väga olika risker mot varandra för att få en bedömning av de allvarligaste riskerna. Rapporten delar in riskerna i fem kategorier: ekonomiska, miljömässiga, samhälleliga, teknologiska och geopolitiska. I rapporterna från 2023¹⁷ och 2024¹⁸ återfinns de geopolitiska riskerna geoeconomisk konfotration¹⁹ och krig mellan stater bland de tio främsta riskerna i det kortare tidsperspektivet två år. Ingen geopolitisk risk återfinns dock bland de tio allvarligaste på tio års sikt, vare sig i rapporten från 2023 eller 2024.

Desinformation, cyberhot och polarisering återfinns på listan över de mest allvarliga riskerna i de senaste två rapporterna, men kategoriseras inte av WEF som geopolitiska.²⁰ Utifrån en vidare förståelse av begreppet finns det möjlighet att betrakta även dessa risker som en del av

¹⁵ Ibid.

¹⁶ Ibid.

¹⁷ World Economic Forum (2023), *The Global Risks Report 2023*, https://www3.weforum.org/docs/NEF_Global_Risks_Report_2023.pdf, hämtad 2024-02-14.

¹⁸ World Economic Forum (2024), *The Global Risks Report 2024*, https://www3.weforum.org/docs/NEF_The_Global_Risks_Report_2024.pdf, hämtad 2024-02-13.

¹⁹ Geoekonomi kan definieras som att "ekonomisk makt används för att nå strategiska målsättningar globalt". Utrikespolitiska institutet (u.å.), *Geoeconomics*, <https://www.ui.se/english/research/europe/geoeconomics/>, hämtad 2024-02-16. En rapport för intresserade som vill veta mer om geoekonomi är: *Hur kan geoeconomisk rivalitet analyseras utifrån en strategisk ansats?* (FOI-R – 5214 – SE).

²⁰ Riskerna från desinformation, negativ utveckling av AI-teknologier och cyberhot kategoriseras som teknologiska och risken från polarisering som samhällelig.

geopolitiken, vilket flera andra analytiker och rapporter också gör (se bland annat Figur 2). Därtill kan nämnas att WEF senare i rapporten menar att geopolitiska spänningar tillsammans med ny teknologi driver nya säkerhetsrisker, vilket ytterligare visar på de olika riskernas beroenden och potentiellt förstärkande egenskaper.²¹ Framför allt kan det diskuteras ifall geopolitiken kan agera som en katalysator som realiserar genom andra kategorier eller "medel", exempelvis ny teknik eller sociala spänningar. Det vill säga, den geopolitiska analysen omfattar fler riskkategorier än enbart geopolitiska risker.

²¹ World Economic Forum (2024), *The Global Risks Report 2024*,
https://www.weforum.org/docs/WEF_The_Global_Risks_Report_2024.pdf, hämtad 2024-02-13, s.9.

	2023				2024			
	Kortsiktigt (2 år)	Långsiktigt (10 år)	Kortsiktigt (2 år)	Långsiktigt (10 år)	Kortsiktigt (2 år)	Långsiktigt (10 år)	Kortsiktigt (2 år)	Långsiktigt (10 år)
1.	Kris kopplat till levnadskostnader	Misslyckande med hantera klimatförändringar	Missinformation och desinformation	Extremväder	Extremväder			
2.	Naturkatastrofer och extremväder	Misslyckande med anpassning till klimatförändringar	Extremväder	Kritiska förändringar till planetens system				
3.	Geoekonomisk konfrontation	Naturkatastrofer och extremväder	Social polarisering	Förlust av biologisk mångfald och kollaps av ekosystem				
4.	Misslyckande med att hantera klimatförändringar	Förlust av biologisk mångfald och kollaps av ekosystem	Cybersäkerhet	Brist på naturresurser				
5.	Nedbrytning av social sammanhållning och social polarisering	Omfattande ofrivillig migration	Krig mellan stater	Missinformation och desinformation				
6.	Omfattande milfskador	Naturresurser	Avsaknad av ekonomiska möjligheter	Negativ utveckling av AI teknologier				
7.	Misslyckande med anpassning till klimatförändringar	Nedbrytning av social sammanhållning och social polarisering	Inflation	Omfattande ofrivillig migration				
8.	Omfattande cyberkriminalitet och cybersäkerhet	Omfattande cyberkriminalitet och cybersäkerhet	Omfattande ofrivillig migration	Cybersäkerhet				
9.	Naturresurser	Geoekonomisk konfrontation	Ekonomisk försämring	Social polarisering				
10.	Omfattande ofrivillig migration	Omfattande milfskador	Föroringar	Föroringar				

Riskkategorier

- Ekonomisk
- Miljörelaterad
- Geopolitisk
- Samhällelig
- Teknologisk

Figur 3. Globala risker listade efter allvarlighetsgrad. Källa WEF. Författarnas översättning.²²

²² World Economic Forum (2023), *The Global Risks Report 2023*, https://www3.weforum.org/docs/NEF_Global_Risks_Report_2023.pdf, hämtad 2024-02-14. World Economic Forum (2024),

I en mer marknadsinriktad analys av geopolitisk påverkan på det finansiella systemet lyfts tio framträdande risker fram. Dessa är omfattande cyberattacker, omfattande terrorattacker, strategisk kamp mellan USA och Kina, omkullkastande ny teknik, konflikt mellan Ryssland och Nato, spänningar i Gulfen, politiska risker i utvecklingsländer, Nordkorea, fastlåsningar i klimatfrågan och europeisk fragmentering. I analysen nämns också att geopolitisk risk har blivit en "ihållande och strukturell marknadsrisk." Djupare fragmentering, ökad konkurrens och mindre samarbete mellan de större länderna befaras.²³

Genomgående för många rapporter och analyser är att trender som ökad konfrontation, ökad multipolaritet,²⁴ mindre multilaterism och ny teknik, tillsammans driver flertalet av de risker som tidigare nämnts. Detta kan exempelvis vara att teknik som AI eller cyberförmågor används antagonistiskt genom att sprida desinformation, påverkan eller ökad inhemsk polarisering, att internationella avtal och folkrätten respekteras i mindre utsträckning och att konflikter riskerar uppstå i spänningarna mellan olika och alltmer divergerade intressen. Samtidigt blir verktygen för att lösa dem svagare med lägre villighet och tillit till multilaterism mellan stater och block. Denna utveckling riskerar att öka turbulens och volatilitet i ekonomin i bredare termer.

3.2 Påverkan på den finansiella sektorn

Hur dessa geopolitiska trender påverkar den finansiella sektorn varierar beroende på vilken geopolitisk risk som åsyftas och genom vilket medium den realiserar. Exponeringen för olika risker skiljer sig även åt mellan olika typer av aktörer i den finansiella sektorn och utifrån den enskilda aktörens verksamhet.

Däremot kan några övergripande kategorier lyftas fram. Inom ramen för denna promemoria delas geopolitikens påverkan på sektorns aktörer in i två huvudsakliga, i någon mån överlappande, kategorier; marknadspåverkan (både finansiellt och reellt) och operationell påverkan.

3.2.1 Marknadspåverkan

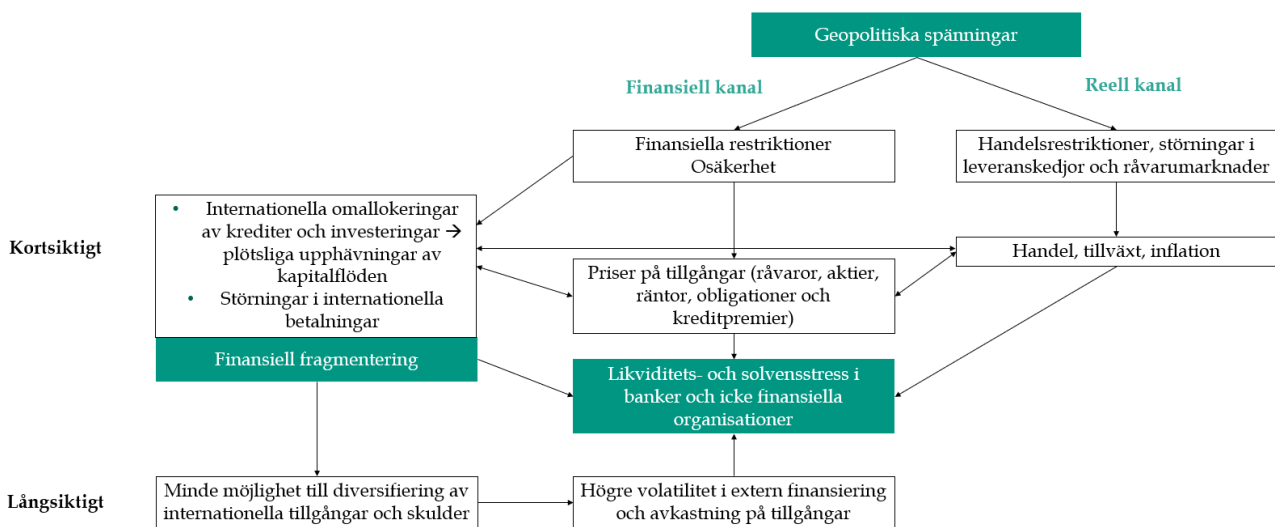
I International Monetary Funds (IMF) rapport "Global Financial Stability Report" från 2023 beskrivs några särskilt viktiga "kanaler" för hur geopolitiska spänningar kan omvandlas till påverkan på den finansiella stabiliteten. Kanalerna delas upp i finansiell påverkan och påverkan på den reella ekonomin, illustrerat i Figur 4 nedan. Figuren visar även hur geopolitiska spänningar kan kopplas till ekonomisk utveckling, vilka i WEF:s tidigare beskrivna rapport ingår i kategorin ekonomiska risker.²⁵

The Global Risks Report 2024, https://www3.weforum.org/docs/WEF_The_Global_Risks_Report_2024.pdf, hämtad 2024-02-13.

²³ BlackRock (2023), Geopolitical risk dashboard, <https://www.blackrock.com/corporate/literature/whitepaper/geopolitical-risk-dashboard-december-2023.pdf>, hämtad 2024-02-14, s.1

²⁴ Eller minskad hegemoni, baserat på hur utvecklingen önskas förstås.

²⁵ Inflation och försämring av ekonomin är ytterligare två av de tio främsta riskerna på kort sikt i WEF:s senaste rapport. World Economic Forum (2024), The Global Risks Report 2024. https://www3.weforum.org/docs/WEF_The_Global_Risks_Report_2024.pdf, hämtad 2024-02-13.

Figur 4. Geopolitiska spänningar och finansiell stabilitet på makronivå. Källa IMF. Författarnas översättning.²⁶

Specifikt för den finansiella kanalen lyfter IMF upp risken för sanktioner eller restriktioner som begränsar kapitalflöden och betalningar. Exempelvis har EU och Sverige infört omfattande sanktioner mot Ryssland på grund av dess krig i Ukraina. Ryssland har också uteslutits från det internationella betalningssystemet SWIFT.²⁷ Förutom sanktioner och restriktioner finns det också en risk för expropriation av tillgångar. IMF menar att detta medför en större risk att investerare kan komma att justera sina portföljer eller strategier med fragmentering till följd. Snabba förändringar i större placeringar kan medföra direkt påverkan på enskilda aktörer via realiserade förluster, rörande solvens eller likviditet. För att motverka eller ta höjd för ökade osäkerheter i placeringar kan deras riskpremium höjas vilket gör det dyrare att bedriva verksamheter och riskerar att stänga ute potentiella deltagare från marknader.²⁸

Fragmentering, sanktioner och restriktioner påverkar även den reella ekonomin genom lägre handelsvolym och potentiellt lägre tillväxt. IMF menar dessutom att kanalerna riskerar vara ömsesidigt förstärkande. Råvarumarknader eller marknader för kritiska varor och komponenter kan, liksom de finansiella marknaderna, fragmenteras mellan internationella skiljelinjer. Exempelvis har Kina tidigare begränsat handel rörande teknik kopplat till sällsynta jordartsmetaller²⁹ och

²⁶ International Monetary Fund (2023), Global Financial Stability Report, <https://www.imf.org/en/Publications/GFSR/Issues/2023/04/11/global-financial-stability-report-april-2023>, hämtad 2024-02-14.

²⁷ Europeiska unionens råd (2022), Rysslands militära aggression mot Ukraina: EU stänger av ryska banker från Swift-systemet och inför fler restriktioner, <https://www.consilium.europa.eu/sv/press/press-releases/2022/03/02/russia-s-military-aggression-against-ukraine-eu-bans-certain-russian-banks-from-swift-system-and-introduces-further-restrictions/>, hämtad 2024-02-14. Regeringen (2023), Sanktioner mot Ryssland, <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/sveriges-stod-till-ukraina/sanktioner-mot-ryssland/>, hämtad 2024-02-14.

²⁸ International Monetary Fund (2023), Global Financial Stability Report, <https://www.imf.org/en/Publications/GFSR/Issues/2023/04/11/global-financial-stability-report-april-2023>, hämtad 2024-02-14.

²⁹ CSIS (2024), What China's Ban on Rare Earth Processing Technologies, <https://www.csis.org/analysis/what-chinas-ban-rare-earths-processing-technology-exports-means#:~:text=What%20China's%20Ban%20on%20Rare%20Earths%20Processing%20Technology%20Exports%20Means,->

USA har nyligen begränsat tillgången till avancerade halvledare för Kina.³⁰ FOI belyser bland annat denna problematik i en rapport från 2023 rörande stormaktsrivaliteter och sällsynta metaller.³¹ Försämrad tillgång till viktiga råvaror och komponenter riskerar också bidra till ökad inflation vilket bland annat observerades under hösten 2022 efter att EU valt att begränsa import av rysk olja och gas på grund av Rysslands krigföring i Ukraina.³²

Ökad fragmentering medför dessutom sämre möjlighet till diversifiering, vilket reducerar både den finansiella och den reella ekonomins motståndskraft mot fluktuationer. Även länder som inte direkt deltar i rivaliteten kan komma att påverkas direkt eller indirekt, alternativt fylla roller som nyckelspelare, neutrala marknader eller vågmästare.³³

Dessa kanaler (illustrerade i Figur 4) lyfter flera av de potentiella risker som nämns i avsnittet rörande geopolitiska trender, risker som minskat samarbete internationellt, större finansiell osäkerhet och ökade restriktioner av varor och tjänster globalt. Den slutgiltiga påverkan på den enskilda aktören inom sektorn beror på exponeringen mot riskerna. Faktorer som potentiellt kan medföra större exponering är omfattande investeringar framför allt utomlands, men också inhemska investeringar som medför indirekta exponeringar mot utlandet eller stor riskaptit i den finansiella strategin. Däremot, och som IMF också lyfter, riskerar den finansiella och den reella ekonomin att vara ömsesidigt negativt förstärkande, vilket medför att vid större osäkerheter eller geopolitiska spänningar kan deras påverkan bli generell. Det innebär att även aktörer med låg exponering kan påverkas indirekt via ett försämrat makroklimat.

3.2.2 Operationell påverkan

Ovan nämnda geopolitiska faktorer riskerar inte enbart att påverka marknader, utan också den finansiella sektorns verksamheter. Omvärldsläget har beskrivits på högsta politiska nivå som det mest allvarliga sedan andra världskriget, med ett försämrat säkerhetspolitiskt läge och en högre hotbild mot landet.³⁴ Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) anger betalningsförmedling, finansiell stabilitet, försäkring och sparande samt finansiering som viktiga samhällsfunktioner i finansiell sektor.³⁵ Dessa kan därmed utgöra ett mål för fientliga aktörer. Svenska Bankföreningen bedömer också att Sveriges säkerhetspolitiska läge har bäring på hotbilden mot bankerna. Att svenska banker utgör en stor del av de baltiska ländernas finansiella infrastruktur påverkar också hotbilden, med en bedömd ökad risk för antagonistiska gråzonsaktiviteter med syfte att påverka banker och finansiell infrastruktur.³⁶ Hur stor del av det

[Photo%3A%20Dilok%2FAdobe&text=China%20announced%20a%20ban%20of,economic%2C%20and%20rare%20earth%20security](#), hämtad 2024-02-14.

³⁰ The New York Times (2023), 'An Act of War': Inside America's Silicon Blockade Against China, <https://www.nytimes.com/2023/07/12/magazine/semiconductor-chips-us-china.html>, hämtad 2024-02-14.

³¹ Roszbach (2023), Sällsynta metaller och stormaktsrivalitet (FOI-R – 5478 – SE).

³² Konkurrensverket (2023), Energimarknaden – konkurrens i kristider, <https://www.konkurrensverket.se/informationsmaterial/rapportlista/energimarknaden--konkurrens-i-kristider/>, hämtad 2024-02-14.

³³ International Monetary Fund (2023), Global Financial Stability Report, <https://www.imf.org/en/Publications/GFSR/Issues/2023/04/11/global-financial-stability-report-april-2023>, hämtad 2024-02-14.

³⁴ Försoarsberedningen (2023), Kraftsamling (Ds 2023:34).

³⁵ MSB (2023), Lista med viktiga samhällsfunktioner – Utgångspunkt för att stärka samhällets beredskap, <https://rib.msb.se/filer/pdf/29800.pdf>, hämtad 2024-02-14.

³⁶ Svenska Bankföreningen (2024), Hotbilsbedömning för Sveriges banker, [Hotbilsbedömning för Sveriges banker \(swedishbankers.se\)](#), hämtad 2024-05-22, s.12.

säkerhetspolitiska läget som omfattas av geopolitiken blir återigen en fråga om vad som inryms i begreppet.

Nedan beskrivs några geopolitiska risker som kan resultera i en operationell påverkan på en aktör i den finansiella sektorn.

Mellanstatliga konflikter

I den mer snäva förståelsen av geopolitik omfattas främst konfrontation mellan stater i form av konflikter. Konfliktytor som berörts tidigare i promemorian är Ryssland-Ukraina (samt närliggande områden), USA-Kina, Mellanöstern och Koreahalvön. Aktörer inom sektorn som bedriver verksamhet i eller har exponering mot dessa områden riskerar omfattande påverkan. Verksamheten och dess personal kan i värsta fall direkt eller indirekt utsättas för krigshandlingar. Risken för störning i IT- och eltillgång samt i leverantörskedjor är stor. Organisationen kan också behöva övergå till andra strukturer.³⁷

Bankföreningens rapport *"Hotbilda-bedömning för Sveriges banker"* för 2023 pekar på att banksektorn behöver kunna *"besvara frågan vad som händer med banksektorn vid höjd beredskap och ytterst krig"*.³⁸ Liknande läge bedöms av Bankföreningen gälla även för finansiella sektorns övriga delar som försäkring och viktig infrastruktur.

Cyberattacker

I rapporten *"Cybersäkerhet i Sverige"* publicerad 2022 genom Nationellt cybersäkerhetscenter, beskrivs cyberhoten som "mångfacetterade" och främst emanera från statliga aktörer, kriminella nätverk samt grupper med ideologiska övertygelser. Hoten från statliga aktörer kommer främst från nationella underrättelse- eller säkerhetstjänster, där cyberaktioner kan användas för att framhäva nationella utrikes- eller säkerhetspolitiska intressen.³⁹

I en gemensam kommuniké lyfter USA, Storbritannien, Kanada, Australien och Nya Zeeland⁴⁰ i april 2022 fram att geopolitiska spänningar kan driva ökade risker för cyberattacker. Länderna varnade för att Rysslands invasion av Ukraina ökar risken för cyberattacker som kan medföra stora ekonomiska kostnader.⁴¹ Även Försvarsberedningen lyfter cyberattacker som ett av de hot som emanerar från Ryssland.⁴²

I en bredare ansats beskriver IMF att en femtedel av alla cyberattacker de senaste 20 åren har inriktat sig mot den finansiella sektorn och särskilt mot banksektorn. Risken för extrema förluster

³⁷ Baserat på planeringsförutsättningarna i dokumentet *Handlingskraft*. Dokumentets utgångspunkt är Sverige vilket gör att riskerna kan se annorlunda ut i andra regioner. Försvarsmakten/MSB (2021), *Handlingskraft* (FM2021-1 7683:2 MSB2020-16261-3).

³⁸ Svenska Bankföreningen (2023), *Hotbilda-bedömning för Sveriges banker*, <https://www.swedishbankers.se/media/5562/hotbilda-bedomning-foer-sveriges-banker-maj-2023.pdf>, hämtad 2024-02-14, s. 9

³⁹ Nationellt cybersäkerhet i Sverige 2022 (2022), *Cybersäkerhet i Sverige 2022 – Del 1: Hot, metoder, brister och beroenden*, <https://www.ncsc.se/siteassets/publikationer/ncsc-rappor-1-cybersakerhet-i-sverige-2022-hot-metoder-brister-och-beroenden.pdf>, hämtad 2024-02-14.

⁴⁰ Länderna samarbetar i underrättelsefrågor i en grupp kallade "Five Eyes". Se: Office of the Director of National Intelligence, *Five Eyes Intelligence Oversight and Review Council* (u.å.), <https://www.dni.gov/index.php/ncsc-how-we-work/217-about/organization/iciq-pages/2660-iciq-fiore>, hämtad 2024-02-14.

⁴¹ Department of Defense (2022), *Russian State-Sponsored and Criminal Cyber Threats to Critical Infrastructure*, https://media.defense.gov/2022/Apr/20/2002980529-1/-1/1/joint_csa_russian_state-sponsored_and_criminal_cyber_threats_to_critical_infrastructure_20220420.pdf, hämtad 2024-02-14.

⁴² Försvarsberedningen (2023), *Kraftsamling* (Ds 2023:34), s. 30.

har också ökat. Även IMF anger geopolitiska spänningar som en av anledningarna bakom de ökade antalet attacker som skett efter Rysslands invasion av Ukraina. Cyberattacker är inte enbart kostsamt för den enskilde aktören utan kan vidare få makroeffekter på den finansiella stabiliteten via 1) förlorat förtroende för den påverkade aktören, 2) attack mot infrastruktur som inte enkelt kan ersättas, eller 3) attack mot viktiga teknologiska eller finansiella "länkar" (exempelvis clearing och avveckling).⁴³

Svenska Bankföreningen gör bedömningen att hoten mot informations- och cybersäkerheten blir alltmer sofistikerade och konstaterar i rapporten för 2024 att den digitala krigsföringen och andra typer av hybridhot är en del av det nya normala för bankerna. Hotbilden också påverkas av en fientlig aktör med uthållig förmåga och vilja, som ser ett tillfälle kopplat till den säkerhetspolitiska utvecklingen.⁴⁴

Den omfattade ransomware-attacken mot TietoEvery tidigt 2024 misstänks ha kopplingar till kriminella nätverk i Ryssland.⁴⁵ Även om alla kriminella nätverk inte har direkta kopplingar till olika länders utrikes- och säkerhetspolitiska intressen, finns det risk att stater inte använder polisiära åtgärder så länge nätverken bedriver sin verksamhet riktat mot sådant som anses utgöra "accepterade" mål.⁴⁶

Desinformation

Den finansiella sektorn är beroende av allmänhetens förtroende. Otillbörlig informationspåverkan eller ryktesspridning kan därmed få omfattande negativ påverkan på aktörerna och den finansiella stabiliteten. Riksgälden har påtalat att antagonistisk påverkan på individens förtroende för sin bank eller insättningsgarantin kan medföra att många sparare samtidigt försöker ta ut sina pengar i en uttagsanstormning (också benämnt "bank-run"). Det kan bli systemhotande och påverka Sveriges ekonomi beroende på omfattning.⁴⁷

Ökade regleringar

Politiska åtgärder som kan implementeras utan att använda mellanstatligt våld är sanktioner och restriktioner kopplade till nationella intressen. EU och Sverige har, som tidigare nämnts, implementerat flertalet sådana mot Ryssland. EU har även sanktioner mot Belarus, Nordkorea och Iran.⁴⁸ Den svenska finansiella sektorn kan också omfattas indirekt av sanktioner gjorda av

⁴³ International Monetary Fund (2024), *Global Financial Stability Report*, <https://www.imf.org/en/Publications/GFSR/Issues/2024/04/16/global-financial-stability-report-april-2024>, hämtad 2024-04-30.

⁴⁴ Svenska Bankföreningen (2024), *Hotbilsbedömning för Sveriges banker*, [Hotbilsbedömning för Sveriges banker \(swedishbankers.se\)](https://svedishbankers.se), hämtad 2024-05-22, s. 13-15

⁴⁵ SVT Nyheter (2024), *Hackergrupp med rysslandskoppling pekas ut efter cyberattack mot Filmstaden*, <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/hackergrupp-med-rysslandskoppling-pekas-ut-efter-cyberattack-mot-filmstaden>, 2024-02-14.

⁴⁶ Carnegie Endowment for International Peace (2018), *Why the Russian Government Turns a Blind Eye to Cybercriminals*, <https://carnegieendowment.org/posts/2018/02/why-the-russian-government-turns-a-blind-eye-to-cybercriminals?lang=en¢er=global>, hämtad 2024-02-14.

⁴⁷ Riksgälden (2020), *Remissvar: En ny myndighet för att stärka det psykologiska försvaret* (SOU 2020:29), https://www.riksdagen.se/globalassets/dokument_sve/press-och-publicerat/remissvar/2020/remissvar-201027-ny-myndighet-psykologiskt-forsvar.pdf, hämtad 2024-02-14.

⁴⁸ Europeiska unionens råd (2022), *Rysslands militära aggression mot Ukraina: EU stänger av ryska banker från Swift-systemet och inför fler restriktioner*, <https://www.consilium.europa.eu/sv/press/press-releases/2022/03/02/russia-s-military-aggression-against-ukraine-eu-bans-certain-russian-banks-from-swift-system-and-introduces-further-restrictions/>, hämtad 2024-02-14. Regeringen (2023), *Sanktioner mot Ryssland*, <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/sveriges-stod-till-ukraina/sanktioner-mot-ryssland/>, hämtad 2024-02-14. Svenska Bankföreningen (2023), *Hotbilsbedömning för Sveriges*

tredjeland som exempelvis USA.⁴⁹ Bankföreningen nämner i sin hotbilsbedömning för 2024 geopolitik i just denna kontext; internationella sanktioner – eller restriktiva åtgärder – har blivit ett allt viktigare utrikespolitiskt påtryckningsmedel *”i och med en ökad konfliktbild och tilltagande geopolitiska spänningar i olika delar av världen”*. Detta ställer ökade krav på såväl enskilda banker och andra verksamhetsutövare, som på samverkan mellan aktörerna på sanktionsområdet.⁵⁰

Sanktioner och regleringar kan även riktas mot andra hotaktörer än stater, exempelvis terroristklassade grupper. Där den huvudsakliga risken är att aktörer inom den finansiella sektorn kan utnyttjas för att finansiera terrorism. Den större omfattningen av kryptovalutor medför lägre transparens av transaktioner och riskerar att öka denna problematik. Risken bedöms som medelhög av Svenska Bankföreningen, men varierar beroende på aktörens typ av verksamhet.⁵¹

banker, <https://www.swedishbankers.se/media/5562/hotbilsbedomning-foer-sveriges-banker-maj-2023.pdf>, hämtad 2024-02-14, s. 23.

⁴⁹ Svenska Bankföreningen (2023), Hotbilsbedömning för Sveriges banker, <https://www.swedishbankers.se/media/5562/hotbilsbedomning-foer-sveriges-banker-maj-2023.pdf>, hämtad 2024-02-14, s. 22

⁵⁰ Svenska Bankföreningen (2024), Hotbilsbedömning för Sveriges banker, [Hotbilsbedömning för Sveriges banker \(swedishbankers.se\)](https://www.swedishbankers.se/media/5562/hotbilsbedomning-foer-sveriges-banker-maj-2023.pdf), hämtad 2024-05-22, s. 30

⁵¹ *Ibid*, s. 23.

4 Geopolitisk analys i finansiell sektor idag

Promemorian har hittills återgett innehåll från olika skriftliga källor. För att komplettera med fler praktiska exempel och ta vara på den finansiella sektorns perspektiv, har sektorns aktörer involverats genom en enkät och intervjuer.

Under det initiala arbetet med denna PM skickades en kort enkät ut för att skapa en uppfattning om, och övergripande hur, aktörer inom sektorn arbetar med geopolitisk analys. Enkäten distribuerades via e-post till deltagarna inom FSPOS arbetsgrupper samt till branschorganisationerna inom bank och försäkring. Mottagarna ombads att svara på enkäten eller skicka den vidare till relevant person inom sin organisation. Totalt registrerades 16 svar på enkäten, från aktörer såsom banker, infrastrukturbolag, försäkringsbolag, branschorganisationer och myndigheter.

På frågan "*Arbetar er organisation med geopolitisk analys idag?*" svarade en övervägande majoritet "ja." Detta kan ha sin förklaring i att många av de som svarat är stora aktörer som genom sina verksamheter kan vara exponerade för geopolitiska risker. Det kan heller inte uteslutas att benägenheten att svara på enkäten är större om respondenten genom verksamheten känner till ämnet.

På frågan "*Vilka utmaningar ser ni kopplat till arbete med geopolitisk analys?*" fanns en stor spridning i svaren. Svaren spände från att man inte såg några utmaningar till utmaningar avseende urval av källor (pålitlighet), metod för analys samt att området är svårförutsägbart och föränderligt. Det finns även en inneboende utmaning i att området är svårförutsägbart och föränderligt, med komplexa orsakssamband, vilket beskrivits tidigare i promemorian. Svarens bredd kan även vara en direkt följd av hur begreppet geopolitisk analys tolkats av respondenterna och av mognadsgraden inom området.

Sammantaget visade svaren i enkäten att frågor kopplade till geopolitisk analys finns på agendan hos aktörer inom den finansiella sektorn. Ingen slutsats kan dock dras om hur stor andel av aktörerna inom sektorn som arbetar med geopolitisk analys och om det skiljer sig åt mellan olika typer av aktörer, eftersom distributionen av enkäten inte skett kontrollerat. Att dra en sådan slutsats var inte heller syftet med enkäten. Enkätsvaren gav som tänkt en övergripande bild av om, och hur, aktörer inom finansiella sektorn arbetar med frågor kopplade till geopolitisk analys, men även hur arbetet skulle kunna underlättas. Enkäterna bidrog även till att identifiera relevanta personer för uppföljande intervjuer, som gett möjlighet att fördjupa bilden.

Sju intervjuer har genomförts med sektorns aktörer: två inom försäkringssektorn, två myndigheter och tre inom banksektorn. Gemensamt för nästan samtliga intervjuade aktörer är att det finns ett före och ett efter den 24 februari 2022 avseende geopolitisk analys. Kriget i Ukraina har medfört att även de aktörer som tidigare mer passivt förhöll sig till omvärldsutvecklingen, numera gör det aktivt och dedikerat. Även om sektorn tidigare bevakade trender som kan falla under begreppet geopolitisk har arbetet accelererat i och med Rysslands invasion av Ukraina. Pandemin beskrivs också av några intervjuade aktörer som en händelse som förändrat det geopolitiska risklandskapet.

4.1 Hur den finansiella sektorn ser på begreppet geopolitik

De intervjuade aktörerna har en samsyn kring begreppet geopolitik, som också till stor del överensstämmer med den diskussion som förts i kapitel 2, nämligen att geopolitik har en tydlig internationell dimension som ofta uppkommer i konfliktytorna mellan olika länders intressen. Några mindre skillnader kan däremot noteras. En sådan skillnad är betydelsen av den

geografiska dimensionen. De flesta respondenter nämner inte geografi som en avgränsande faktor rörande begreppet, men det uppkommer i några intervjuer. En tydlig avgränsning med avseende på geografi är mer likt Kjelléns ursprungliga tanke kring begreppet. En annan skillnad är huruvida rena landspecifika risker anses vara en del av geopolitiken eller om det behöver finnas en internationell dimension. En intervjuad aktör var tydlig med att rena landspecifika risker inte ingår i dess förståelse av geopolitik. Ifall landspecifika risker ska ingå måste de ha bäring på andra internationella dimensioner som risken för mellanstatliga krig, handelshinder eller sanktioner. En respondent nämnde också att geopolitiken även kan ha positiva dimensioner med minskade konfliktytor och nämnde då EU som ett exempel.

Den största skillnaden mellan aktörerna i sektorn rör snarare vad begreppsdefinitionen inrymmer, likt vad Figur 1 illustrerar. Vissa intervjuade aktörer har en relativt snäv syn på geopolitiken och ser det som en delkategori inom politiska risker som enbart omfattar risken för mellanstatliga krig, konflikter eller kriser. Risken för mellanstatliga krig eller konflikter är kanske fortfarande den mest centrala risken inom geopolitiken, men de flesta andra intervjuade väger även in fler aspekter. För de med något bredare syn inkluderas ofta handelsrestriktioner, protektionism och sanktioner bland de geopolitiska riskerna. Vissa väger dessutom in aspekter som pandemin, instabilitet i maktordningar, ny teknik, AI, terrorism, rubbningar i sociala strukturer inom länder, större politiska förändringar, konflikter kring råvaror och migration. De flesta av respondenterna angivna risker ingår i de rapporter och trender som tidigare berörts.

Sammantaget, och för att bygga vidare på diskussionen kring begreppet som genomförts tidigare, tycks samtalet kring geopolitik inkludera flera risker eller fenomen som traditionellt tillhört andra riskkategorier. Det som håller samman diskussionen är att de emanerar från internationella konfliktytor och att andra risker som exempelvis ny teknik används som medel för att uppnå geopolitiska målsättningar.

4.2 *Hur geopolitisk analys genomförs i den finansiella sektorn*

Mot bakgrunden av hur respondenterna angivit att de ser på begreppet, presenterar detta avsnitt hur de intervjuade aktörerna arbetar med geopolitisk analys och var någonstans i organisationen geopolitisk analys sker. I avsnittet beskrivs även vilka trender som de bevakar, vilket värde analysarbetet tillför samt vilka utmaningar som finns när det gäller att bedriva geopolitisk analys.

Tre faktorer verkar påverka hur tidigt aktören börjat med geopolitiska analyser och hur dedikerat organisationen arbetar med det i dagsläget:

- hur nära geopolitik ligger aktörens kärnverksamhet
- hur exponerad mot geopolitisk risk aktören upplever sig vara
- hur stor aktören är

Dessa faktorer går inte helt att särskilja från varandra, men ger en indikation på hur behovet kan variera i sektorn. Exempelvis är geopolitisk analys djupt integrerat i kärnverksamheten för flera försäkringsbolag som bedriver verksamhet utomlands – särskilt inom vissa delsegment som logistik, tillverkning och industri. Andra aktörer, ofta banker, arbetar mer med geopolitisk analys för att de har exponering via marknader eller operationell verksamhet i områden där det finns en större risk för negativa utfall. Geopolitiken är inte en del av dessa aktörers kärnverksamhet på samma sätt som beskrivet ovan, utan snarare en tillkommande riskkategori i mängden av andra. Slutligen finns det också de aktörer som i egenskap av sin storlek har en kombination av resurser att tillägna arbetet, samtidigt som de anger en förhöjd hotbild på grund av deras storlek och vikt i det finansiella systemet.

4.2.1 Analysperspektiv

Geopolitisk analys beskrivs som en horisontell process där en organisation redan kan ha en hel del expertis i sitt arbete med resiliens. De flesta intervjuade aktörer har inte en särskild enhet eller grupp som arbetar uteslutande med geopolitik, men det ingår som en dimension i organisationens riskarbete (både operationellt och marknadsmässigt) samt i hotbildsanalys. Arbetet blir därför att sammanfoga de olika perspektiven till en enhetlig och holistisk analys. Det finns också några olika typer av perspektiv som tas in i analysen. Exempel på sådana perspektiv är:

- makroperspektiv, där bredare trender analyseras
- mikroperspektiv, aktören enkom eller sektorn som helhet
- kundperspektiv, om kundernas verksamhet påverkas av geopolitik

Samtliga respondenter bedriver själva någon form av geopolitisk analys och bedömde att andra aktörer i sektorn också skulle kunna göra. En blandning av kvalitativa och kvantitativa analysmetoder används, där det kvantitativa tillvägagångsättet varierade från användning av databaser till utformade modeller. Det finns också en möjlighet att köpa in geopolitiska analyser ifall aktörerna inte själva kan eller vill bedriva analysarbetet inom sin organisation.

4.2.2 Geopolitiska risker och analysobjekt

Det försämrade säkerhetspolitiska läget är den främst bevakade geopolitiska trenden i sektorn, särskilt avseende Rysslands agerande i Europa och globalt. Det rör alltså inte enbart kriget i Ukraina, utan även hur hotbilden mot Sverige förändrats. Cyberangrepp och desinformation har uppkommit som exempel på aktiviteter som ingår i bevakningen. Förutom Rysslands agerande beskrivs Kinas ambitioner som en av de geopolitiska riskerna som bevakas närmast i sektorn. Vidare ingår regionala konfliktdynamiker som påtagliga risker och då särskilt i Mellanöstern med Israel-Hamas, Iran och Röda Havet som konkreta exempel. Hur USA och Europa svarar mot olika utvecklingar är också ett centralt analysobjekt.

Handelspolitik, protektionism och utvecklingen i globala leverantörskedjor är ett annat kluster av trender som nämnts av flertalet respondenter i intervjuerna. Framför allt så kallad home-, near- eller friendshoring diskuteras, det vill säga att produktion flyttas hem, nära eller till allierade länder. Det gäller heller inte enbart tillverkning och produktion utan också tillgången till kritiska råvaror.

Jämfört med vad som diskuterats falla inom geopolitiken är de konkreta trenderna som bevakas i sektorn något mindre till omfattning och kan sammanfattat beskrivas falla antingen inom den säkerhetspolitiska dimensionen eller inom riskmitigering, beskrivet i avsnitt 3.1.

4.2.3 Påverkan på den finansiella sektorn

I intervjuerna framkommer flera olika synsätt avseende hur geopolitiken påverkar sektorn. Likt avsnitt 3.2, kan påverkan beskrivas som marknadspåverkan eller operationell påverkan.

Framför allt respondenter från banker har angett att geopolitiska spänningar medför påverkan på marknader genom ökad osäkerhet.⁵² Denna ökade volatilitet kan medföra direkta förluster eller lägre avkastning på investeringar. För att kompensera för ökad volatilitet kan aktörerna behöva ha större buffertar i form av kapital, vilket medför högre omkostnader på grund av större

⁵² Respondentunderlaget består dock inte i huvudsak av personer som arbetar med marknadsrisker inom organisationerna.

balansräkningseffekter. En ökad volatilitet på marknaderna medför också att bankerna kan behöva uppdatera kunders kreditvärdighet oftare, vilket medför omkostnader.

Ett annat område som nämnts i flera intervjuer är risker kopplade till sanktioner av olika slag. Detta påverkar sektorn brett, men särskilt de aktörer som direkt eller indirekt bedriver internationell verksamhet. Sanktionerna medför kostnader för att säkerhetsställa efterlevnad. Risken för sanktioner kan avskräcka aktörer från att bedriva verksamhet i områden där exempelvis transaktionsvolymen inte kan motivera kostnaden för efterlevnad. Vissa aktörer kan också tvingas göra avvägningar när olika sanktioner går emot varandra.

Sett ur ett sektorsperspektiv kan den finansiella stabiliteten påverkas om allvarliga geopolitiska händelser inträffar. Några har berörts tidigare i PM, som exempelvis uttagsanstörningar eller stor oro kring större mellanstatliga konflikter eller antagonistiska handlingar. För den enskilde aktören lyfts risken för avbrott i kritiska tjänster eller system till följd av exempelvis cyberangrepp.

4.2.4 Värde för sektorn eller organisationen

En geopolitisk analys kräver resurser att upparbeta, oavsett om den genomförs i organisationen eller köps in via till exempel ett analyshus. Därför uppkommer naturligt frågan om vilket värde en geopolitisk analys kan tillföra.

En av respondenterna slog fast att geopolitik påverkar hur världen fungerar idag och därför utgör dess analys en viktig grund för alla andra analyser som genomförs, vilket beskriver den övergripande diskussionen som återkommit i flera intervjuer. En väl genomförd geopolitisk analys ger mer träffsäkra prognoser eftersom den möjliggör en fördjupad förståelse för de breda utvecklingar som påverkar marknader, sektorn eller den enskilde organisationen. För de aktörer som har geopolitiken nära sin kärnverksamhet, som exempelvis vissa försäkringsbolag, är förståelsen för riskerna viktig för informerade och välavvägda riskpremier. Det går helt enkelt inte att bedriva sin verksamhet utan en fungerande analys. För andra innebär geopolitisk analys, och särskilt scenariobaserade analyser, att organisationen är mer förberedd om kriser inträffar. Detta kan öka aktörens resiliens och minska påverkan av negativa utfall på den operationella verksamheten.

4.2.5 Utmaningar med att genomföra geopolitisk analys

En utmaning med att genomföra geopolitisk analys är att kunna tillägna arbetet nödvändiga resurser. För mindre aktörer eller aktörer som saknar kompetens uppstår tröskeleffekter, då nödvändiga verktyg eller metoder inte finns på plats eller kan upparbetas inom ramen för vad som är resursmässigt försvarbart.

Givet att det finns ett beskrivet värde i att genomföra geopolitisk analys och att ämnet finns högre upp på agendan rent allmänt inom sektorn – är det då enbart resursåtgången som är anledningen till att inte samtliga aktörer ägnar sig åt geopolitik? Så verkar inte vara fallet. Nästan alla intervjuade aktörer tilldelar resurser till arbetet med geopolitik, men beskriver ändå utmaningar.

En utmaning som återkommer hos flera intervjuade är att alla genomförda analyser är partiska i någon bemärkelse, det vill säga att de kommer präglas av analytikerns egna erfarenheter eller bakgrund i viss mån.⁵³ Samtidigt är analytikerns egna erfarenheter och bakgrund tillika en tillgång som omsätts i arbetet. Ytterligare svårigheter är själva sållningsprocessen av all

⁵³ Flera läsare känner också troligtvis till engelskans "bias" som samma begrepp.

information som finns tillgänglig, det vill säga hur en aktör kan veta vad av all information som är relevant för den egna verksamheten.

En annan utmaning som några intervjuade aktörer lyft är att "bilden" är fragmenterad. Olika organisationer inom sektorn och delar inom samma organisation har olika delar av pusslet. Dessa bitar skulle behöva läggas samman för att skapa en helhetsbild, men av olika anledningar kan det inte genomföras. En av dessa anledningar är att aktörer ogärna delar med sig av denna typ av information samt har tillgång till olika källor.

5 Några utgångspunkter för en geopolitisk analys

Det ligger inte inom ramen för denna promemorias syfte att fastslå eller att avgöra att aktörer ska genomföra geopolitisk analys eller att den ska genomföras enligt en viss metod. Däremot kan ett enklare metodstöd ges till de aktörer som funderar på att ta vidare sitt intresse för geopolitik.

Arbetet kan struktureras genom fyra steg:⁵⁴

1. Fastslå syfte och avgränsningar för den geopolitiska analysen
2. Genomför en inventering av befintliga resurser och behov av ytterligare tillskott
3. Identifiera lämpliga analysmetoder och skapa tydlighet och transparens kring dem
4. Fastslå rapporteringsstrukturer

Behovet av en geopolitisk analys kommer variera beroende på aktörens verksamhet, exponering och målsättning. Därför är det första steget i att upprätta en geopolitisk analys att fastslå vilket syfte som analysen skall uppfylla och vem som är mottagaren. Ska hela organisationen täckas i den geopolitiska analysen eller enbart vissa delar (exempelvis operationell och/eller marknadsmässig)? Ska analysen inkludera scenarier som kan övas eller är det mer en informerande rapport? Genom syftet avgränsas vad analysen ska beröra, vilket i sin tur förtydligar och inriktar övrigt arbete.

När syfte, mottagare och relevanta avgränsningar är fastslagna kan en inventering av expertis och förmågor inom organisationen genomföras. Det har tidigare beskrivits att den geopolitiska analysen ofta delvis täcks av riskhantering (marknad och operationell) och hotbildsanalys. Dessa utgör två verksamheter där en aktör kan börja leta expertis. Ifall förmåga saknas mot tänkt ambition, kan kompetenshöjande insatser övervägas.

Den tredje delen består av att tydliggöra vilket metodstöd som kommer tillämpas samt skapa transparens kring det. Olika verktyg och metoder finns att tillgå, exempelvis genom fördjupad omvärldsbevakning, analys av olika rapporter eller användning av databaser. Det som är viktigt i denna del är att de som ingår i arbetet är tydliga med hur materialet upparbetas, så att analysverksamhetens resultat kan förstås även av de som inte ingår i processen. Med tydlighet och transparens kring vilka teoretiska ramverk som tillämpas, metoder som används och källor som konsulteras skapas en klarhet för mottagaren i hur den slutgiltiga analysen framarbetats, vad den bottnar i och vilka begränsningar den medför vilket resulterar i en ökad objektivitet.

Slutligen kan aktören gå igenom de rapporteringsstrukturer som anses mest lämpliga givet syfte och mottagare, det vill säga hur materialet ska redovisas. Tillämpas skriftliga rapporter eller muntliga dragningar? Ska det vara en enskild redovisning eller ska innehållet redovisas tillsammans med andra analyser som genomförs (exempelvis risk- eller hotbilsbedömning)?

⁵⁴ Ifall aktören önskar genomföra det inom sin organisation. Annars finns det, som tidigare nämnt, olika aktörer på marknaden som tillhandahåller analyser.

Med vilken frekvens förväntas materialet presenteras? Detta är exempel på några vägledande frågeställningar som kan ställas i detta steg.

När en aktör har på plats en fungerande metod för arbetet med geopolitisk analys ändras fokus till förbättrande och stärkande åtgärder som exempelvis uppdatering av teoretiska ramverk (hur geopolitiska fenomen kan förstås), analysmetoder och kompetens.

Nedan listas några rapporter och publikationer som uppdateras med jämna mellanrum eller institut som släpper olika rapporter som berör geopolitiska frågeställningar. Vissa rapporter berör olika generella risker, andra specifika risker i den finansiella sektorn och ytterligare andra berör hotbilder mot Sverige. Nedan läsanvisning är inte uttömmande, men utgör en bra utgångspunkt för den geopolitiska analysen:⁵⁵

- The World Economic Forum – Global Risks Report
- International Monetary Fund – Global Financial Stability Report
- Svenska Bankföreningen – Hotbilsbedömning för Sveriges banker
- MUST – Årsöversikt
- Säkerhetspolisen – Lägesbild
- FRA – Årsrapport

Totalförsvaret forskningsinstitut utkommer med rapporter med olika vinklingar av relevans för området.

6 Avslutande reflektioner

Denna PM har beskrivit olika anledningar varför geopolitik och geopolitisk analys kan vara av intresse för en aktör inom den finansiella sektorn. Allt ifrån risken för mellanstatliga konflikter vilka kan medföra stora effekter på sektorn som helhet, till risken för antagonistiska cyberattacker som kan drabba enskilda aktörer hårt.

Den beskrivna förståelsen av geopolitik vittnar om en mer volatil omvärld med ökade och mer nyanserade risker och hotbilder. Geopolitisk analys är ett arbetssätt för att kunna navigera landskapet och hålla sig informerad om potentiell påverkan av omvärldsutvecklingen på verksamheten. Från enkäten och intervjuerna kan det konstateras att geopolitik och geopolitisk analys också är något som diskuteras och utövas i sektorn i just det syftet. Hur analysen genomförs och hur resultatet rapporteras varierar något mellan de intervjuade aktörerna.

Inom ramen för denna PM presenteras några utgångspunkter för hur en aktör kan strukturera sitt arbete med geopolitisk analys, däremot presenteras inte ett specifikt metodstöd. I det fall omvärlden fortsätter i en negativ riktning med ökade osäkerheter och spänningar kan vikten av den geopolitiska analysen komma att öka. FSPOS kan därför få anledning att i kommande arbete återbesöka ämnet för att fördjupa förståelsen för själva analysprocessen. Tills vidare kan uttalandet i inledningen om att överväga en "Chief Geopolitical Officer" vara värt att fundera över.

⁵⁵ Dessa rapporter utkommer årligen.

7 Referenser

BlackRock (2023), Geopolitical risk dashboard,

<https://www.blackrock.com/corporate/literature/whitepaper/geopolitical-risk-dashboard-december-2023.pdf>, hämtad 2024-02-14.

Britannica (2024), Geopolitics, <https://www.britannica.com/topic/geopolitics>, hämtad 2024-02-14.

Carnegie Endowment for International Peace (2018), Why the Russian Government Turns a Blind Eye to Cybercriminals, <https://carnegieendowment.org/2018/02/02/why-russian-government-turns-blind-eye-to-cybercriminals-pub-75499>, hämtad 2024-02-14.

CSIS (2024), What China's Ban on Rare Earth Processing Technologies, <https://www.csis.org/analysis/what-chinas-ban-rare-earths-processing-technology-exports-means#:~:text=What%20China's%20Ban%20on%20Rare%20Earths%20Processing%20Technology%20Exports%20Means,-Photo%3A%20Dilok%2FAAdobe&text=China%20announced%20a%20ban%20of,economic%2C%20and%20rare%20earth%20security>, hämtad 2024-02-14.

Department of Defense (2022), Russian State-Sponsored and Criminal Cyber Threats to Critical Infrastructure, https://media.defense.gov/2022/Apr/20/2002980529/-1/-1/1/joint_csa_russian_state-sponsored_and_criminal_cyber_threats_to_critical_infrastructure_20220420.pdf, hämtad 2024-02-14.

Europeiska unionens råd (2022), Rysslands militära aggression mot Ukraina: EU stänger av ryska banker från Swift-systemet och inför fler restriktioner, <https://www.consilium.europa.eu/sv/press/press-releases/2022/03/02/russia-s-military-aggression-against-ukraine-eu-bans-certain-russian-banks-from-swift-system-and-introduces-further-restrictions/>, hämtad 2024-02-14.

EY (2023), 2024 Geostrategic Outlook - How to thrive amid ongoing geopolitical complexity.

Finansinspektionen (2024), Daniel Barr: Finansiell stabilitet i en osäker omvärld - hur påverkas Sverige?, [Daniel Barr: Finansiell stabilitet i en osäker omvärld - hur påverkas Sverige? | Finansinspektionen](https://www.finansinspektionen.se/nyheter/2024-02-14-daniel-barr-finansiell-stabilitet-i-en-osaker-omvardld-hur-paverkas-sverige/), hämtad 2024-02-14.

Försvarsberedningen (2023), Kraftsamling (Ds 2023:34).

Försvarsmakten/MSB (2021), Handlingskraft (FM2021-1 7683:2 MSB2020-l6261-3).

Grant, Haider och Mieszala (2022), How to build geopolitical resilience amid a fragmenting global order, <https://www.mckinsey.com/capabilities/risk-and-resilience/our-insights/how-to-build-geopolitical-resilience-amid-a-fragmenting-global-order>, hämtad 2024-02-13.

International Monetary Fund (2023), Geopolitics and Fragmentation Emerge as Serious Financial Stability Threats, <https://www.imf.org/en/Blogs/Articles/2023/04/05/geopolitics-and-fragmentation-emerge-as-serious-financial-stability-threats>, hämtad 2024-02-14.

International Monetary Fund (2023), Global Financial Stability Report, <https://www.imf.org/en/Publications/GFSR/Issues/2023/04/11/global-financial-stability-report-april-2023>, hämtad 2024-02-14.

International Monetary Fund (2024), Global Financial Stability Report, <https://www.imf.org/en/Publications/GFSR/Issues/2024/04/16/global-financial-stability-report-april-2024>, hämtad 2024-04-30.

Konkurrensverket (2023), Energimarknaden – konkurrens i kristider, <https://www.konkurrensverket.se/informationsmaterial/rapportlista/energimarknaden--konkurrens-i-kristider/>, hämtad 2024-02-14.

Merriam-Webster (u.å.), Geopolitics, <https://www.merriam-webster.com/dictionary/geopolitics>, hämtad 2024-02-14.

MSB (2023), Lista med viktiga samhällsfunktioner – Utgångspunkt för att stärka samhällets beredskap, <https://rib.msb.se/filer/pdf/29800.pdf>, hämtad 2024-02-14.

Nationellt cybersäkerhet i Sverige 2022 (2022), Cybersäkerhet i Sverige 2022 – Del 1: Hot, metoder, brister och beroenden, <https://www.ncsc.se/siteassets/publikationer/ncsc-rappor-1-cybersakerhet-i-sverige-2022-hot-metoder-brister-och-beroenden.pdf>, hämtad 2024-02-14.

Office of the Director of National Intelligence (u.å.), Five Eyes Intelligence Oversight and Review Council, <https://www.dni.gov/index.php/ncsc-how-we-work/217-about/organization/icig-pages/2660-icig-fiorc>, hämtad 2024-02-14.

Regeringen (2023), Sanktioner mot Ryssland, <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/sveriges-stod-till-ukraina/sanktioner-mot-ryssland/>, hämtad 2024-02-14.

Regeringen (2024), Statsminister Ulf Kristersson tar emot Finlands president Alexander Stubb <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2024/04/statsminister-ulf-kristersson-tar-emot-finlands-president-alexander-stubb/>, hämtad 2024-04-29.

Riksgälden (2020), Remissvar: En ny myndighet för att stärka det psykologiska försvaret (SOU 2020:29), https://www.riksdagen.se/globalassets/dokument_sve/press-och-publicerat/remissvar/2020/remissvar-201027-ny-myndighet-psykologiskt-forsvar.pdf, hämtad 2024-02-14.

Rosbach (2023), Sällsynta metaller och stormaktsrivalitet (FOI-R – 5478 – SE).

SAOL (2015), Geopolitik, <https://svenska.se/saol/?sok=geopolitik&pz=4>, hämtad 2024-02-14.

Svenska Bankföreningen (2023), Hotbilda-bedömning för Sveriges banker, <https://www.swedishbankers.se/media/5562/hotbildsbedomning-foer-sveriges-banker-maj-2023.pdf>, hämtad 2024-02-14.

Svenska Bankföreningen (2024), Hotbilda-bedömning för Sveriges banker, [Hotbildsbedömning för Sveriges banker \(swedishbankers.se\)](https://www.swedishbankers.se/hotbildsbedomning-for-sveriges-banker), hämtad 2024-05-22.

SVT Nyheter (2024), Hackergrupp med rysslandskoppling pekas ut efter cyberattak mot Filmstaden, <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/hackergrupp-med-rysslandskoppling-pekas-ut-efter-cyberattak-mot-filmstaden>, 2024-02-14.

S&P Global (u.å). Top geopolitical risks of 2024, <https://www.spglobal.com/en/enterprise/geopolitical-risk/#:~:text=Geopolitical%20risk%20definition,supply%20chains%20and%20territorial%20disputes>, hämtad 2024-02-14.

The New York Times (2023), 'An Act of War': Inside America's Silicon Blockade Against China, <https://www.nytimes.com/2023/07/12/magazine/semiconductor-chips-us-china.html>, hämtad 2024-02-14.

Utrikespolitiska institutet (u.å.), Geoeconomics, <https://www.ui.se/english/research/europe/geoeconomics/>, hämtad 2024-02-16.

World Economic Forum (2023), The Global Risks Report 2023, https://www3.weforum.org/docs/WEF_Global_Risks_Report_2023.pdf, hämtad 2024-02-14.

World Economic Forum (2024), The Global Risks Report 2024, https://www3.weforum.org/docs/WEF_The_Global_Risks_Report_2024.pdf, hämtad 2024-02-13.